

Կարծիք

Գոռ Տիգրանի Մարգարյանի «Պետական-մասնավոր գործընկերության արդյունավետ մեխանիզմների ձևավորումը (ՀՀ նյութերով)» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ՝ ներկայացված Ը.00.02 – «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար:

Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը

Արդի փուլում պետական-մասնավոր գործընկերության (ՊՄԳ) ինստիտուտը բոլոր երկրների համար հանդիսանում է կայուն զարգացման նպատակին հասնելու առավել արդյունավետ ուղիներից մեկը: Այդ իսկ առումով երկրների մեծ մասում, անկախ զարգացման մակարդակից, իշխանությունները ՊՄԳ-ն դիտարկում են ենթակառուցվածքային հիմնական ծառայությունների ապահովման լավագույն հնարավորությունը, որն էլ նպաստում է ներդրումների ավելացմանը, տնտեսական կայուն աճին, սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացմանն ու աղքատության մակարդակի նվազեցմանը:

ՀՀ-ում ինչպես և զարգացող երկրներում սահմանափակ են պետական ֆինանսական ռեսուրսները, որի հետևանքով ժամանակին և որակով չեն լուծվում բնակչության և տնտեսության համար բարձրորակ ծառայությունների ապահովման խնդիրները: Նման իրավիճակում կարևորվում է ՊՄԳ-ի ձևավորման ու զարգացումը, որը միտված է ծառայությունների և ենթակառուցվածքային ոլորտների երկարաժամկետ և կայուն աճին:

Պետության ու բիզնեսի համագործակցության հիմքում կարևորն այն է, որ պետությունը հավատարիմ է մնում իր սոցիալական և տնտեսական գործառույթների կատարման պատասխանատվությանը, իսկ բիզնեսն, իր շահերից ելնելով, ֆինանսական ներդրումներ է կատարում նման ծրագրերի համար և արագացնում է դրանց իրականացման ընթացքն ու նապաստում է այդ ծառայությունների արդյունավետության բարձրացմանը:

ՊՄԳ բնույթը, մեթոդները և ձևաչափերը տարբեր երկրներում կարող են էապես տարբերվել, կապված՝ ազգային տնտեսության առանձնահատկություններից, շուկայական հարաբերությունների հասունությունից: ՊՄԳ ինքնին ձևավորում է ինստիտուցիոնալ նոր միջավայր դրան բնորոշ գործընկերային հարաբերություններով և էական դեր է խաղում շուկայական կառուցվածքների և ընդհանուր առմամբ տնտեսության զարգացման գործում:

Հետազոտության նպատակներն ու խնդիրները

Ատենախոսության նպատակն է մշակել ՀՀ-ում ՊՄԳ-ի պետական կարգավորման բարելավման ուղիներն ու դրանց կառուցակարգերը, միջազգային պրակտիկայում ՊՄԳ ծրագրերում կիրառվող կազմակերպական և ֆինանսավորման առաջադեմ սխեմաների և դրանց կառուցակարգերի տեղայնացման մոտեցումները, ՊՄԳ ծրագրերի ներդրումային

կայուն պլատֆորմի ձևավորման գործիքակազմն ուղղված՝ ՊՄԳ համապետական և տարածաշրջանային ծրագրերի արդյունավետ իրականացմանը:

Նշված նպատակի իրականացման համար ատենախոսությունում դրվել են հետևյալ խնդիրները.

- ուսումնասիրել ՊՄԳ-ի տեսամեթոդական հիմքերը և միջազգային զարգացումները,
- բացահայտել ՊՄԳ-ի ձևավորման հայեցակարգային և տեսամեթոդական մոտեցումներն ու սկզբունքները,
- բացահայտել միջազգային պրակտիկայում ՊՄԳ-ի օրենսդրական կարգավորման մոտեցումները և ծրագրերի իրականացման տարատեսակները,
- ներկայացնել ՊՄԳ տարածաշրջանային ծրագրերի ֆինանսավորման ինովացիոն փորձը Չինաստանում,
- վերլուծել ՀՀ-ում իրականացված ՊՄԳ ծրագրերը և դրանց ընդհանուր բնութագրիչները,
- վերլուծել ՀՀ-ում ՊՄԳ իրավակարգավորման վիճակը, իրականացված ոլորտային ՊՄԳ ծրագրերի հիմնական ձևաչափերը և առանձնահատկությունները,
- մշակել ՀՀ-ում ՊՄԳ կենսունակ ծրագրերի զարգացման հիմնական առանցքները և կառուցակարգերը, ներառյալ օրենսդրական հիմնախնդիրների կարգավորման մոտեցումները և ուղիները,
- մշակել ՊՄԳ կազմակերպական և ֆինանսավորման սխեմաների տեղայնացումն ու ակտիվացման առանցքները ՀՀ տարածաշրջանային ծրագրերի համար,
- մշակել ՊՄԳ ծրագրերի կառուցվածքային ֆինանսավորման կառուցակարգերի ներդրման ուղիները,
- մշակել կառուցվածքային ֆինանսավորմամբ իրականացվող ՊՄԳ ծրագրերի գնահատման գործիքակազմը:

Հիմնական գիտական արդյունքները և հետազոտության նորույթը

Ատենախոսության մեջ ներկայացված մոտեցումների և առաջարկությունների շրջանակներում համակարգված և ամբողջական մշակված կառուցակարգերով գիտական նորույթ են հանդիսանում ՀՀ-ում ՊՄԳ-ի զարգացման համար կարևոր հետևյալ դրույթները՝

✓ Մշակվել են ՀՀ ՊՄԳ օրենքում բացահայտված խնդրահարույց հարցերի լուծումները, կապված՝ ա) մասնավոր գործընկերոջ կարգավիճակի, ծրագիրն իրականացնող կառույցում օտարերկրյա մասնակցության, ծրագիրը իրականացնող ընկերության ձախողման դեպքում մասնավոր և պետական գործընկերների միջև ռիսկերի բաշխման հետ, բ) ԵԱՏՄ շրջանակներում անդամ երկրների ՊՄԳ օրենսդրություններում բացահայտված միասնական տնտեսական տարածքում կապիտալի կամ ներդրումների ազատ տեղաշարժի «սահմանափակում» խոչընդոտ որակված իրավական կարգավորման մոտեցման հետ:

✓ Մշակվել է ՊՄԳ ծրագրերի կազմակերպական և ֆինանսավորման սխեմաների տեղայնացնելու ակտիվացման հիմնական չափորոշիչներն ու կառուցակարգերը՝ տարածաշրջանային, միջհամայնքային և համայնքային (ՏՀՄ) միավորների մակարդակով:

✓ Մշակվել է ՀՀ-ում ՊՄԳ ծրագրերի ֆինանսավորման և ներդրումային կայուն պլատֆորմի հայեցակարգն ու դրա մոտեցումները ուղղված՝ ակտիվների արժեթղթավորման կառուցակարգով կապիտալ ներդրումների համար անհրաժեշտ միջոցների ներգրավմանը, սահմանվել են արժեթղթավորման փուլի բազային ակտիվների չափորոշիչները, ակտիվներով ապահովված արժեթղթերի արդյունավետ սպասարկման մոտեցումներն ու կառուցակարգերը:

✓ Մշակվել է ցուցանիշների համախումբը՝ որով գնահատվում է ՊՄԳ ծրագրի իրականացնող ընկերության ֆինանսական վիճակի կամ «կենսունակության» փոփոխությունը, կապված՝ ակտիվների արժեթղթավորմամբ ռեսուրսների ներգրավման միջոցով կապիտալ ծախսեր իրականացնելու ներուժի հետ:

Ատենախոսության հիմնական բովանդակությունը

Ատենախոսության ներածությունում հիմնավորված է ատենախոսության թեմայի արդիականությունը, ձևակերպված են ուսումնասիրության նպատակը և հիմնական խնդիրները, սահմանված են աշխատանքի արդյունքների գիտական նորույթը ու գործնական նշանակությունը, ինչպես նաև եզրակացությունները և առաջարկները:

Ատենախոսության առաջին՝ **«Պետական մասնավոր գործընկերության տեսամեթոդական հիմքերը և միջազգային զարգացումները»** գլխում քննարկվել են՝ պետական-մասնավոր գործընկերություն ձևավորման հայեցակարգային տեսամեթոդական մոտեցումներն ու սկզբունքները, միջազգայն պրակտիկայում պետական-մասնավոր գործընկերություն օրենսդրական կարգավորման մոտեցումները և ծրագրերի իրականացման տարատեսակները, ինչպես նաև պետական-մասնավոր գործընկերություն տարածաշրջանային ծրագրերի ֆինանսավորման ինովացիոն փորձը Չինաստանում:

Ատենախոսության երկրորդ՝ **«ՊՄԳ ծրագրերի արդի վիճակը, ներուժը և իրավակարգավորումը ՀՀ-ում»** գլխում վերլուծված են ՀՀ-ում իրականացված ՊՄԳ ծրագրերը և դրանց ընդհանուր բնութագրիչները, պետություն-մասնավոր գործընկերության իրավակարգավորումը ՀՀ-ում և ՀՀ-ում ոլորտային ՊՄԳ ծրագրերի հիմնական ձևաչափերը և առանձնահատկությունները:

Ատենախոսության երրորդ՝ **«ՀՀ-ում ՊՄԳ կենսունակ ծրագրերի զարգացման հիմնական առանցքները և կառուցակարգերը»** գլխում ուսումնասիրվել են՝ պետություն-մասնավոր գործընկերության օրենսդրական հիմնախնդիրների կարգավորման մոտեցումները, ՊՄԳ կազմակերպական և ֆինանսավորման սխեմաների տեղայնացումն ու ակտիվացման առանցքները ՀՀ տարածաշրջանային ծրագրերի համար, ինչպես նաև ՊՄԳ կազմակերպական և ֆինանսավորման սխեմաների տեղայնացումն ու ակտիվացման առանցքները ՀՀ տարածաշրջանային ծրագրերի համար:

Դիտողություններ ատենախոսության վերաբերյալ

Աշխատանքը գերծ չէ նաև թերություններից: Նշենք դրանցից մի քանիսը.

1. Համաշխարհային բանկի կողմից ըստ եկամուտների երկրների դասակարգման գնահատման համաձայն Հայաստանի Հանրապետությունը 2018թ.-ից գտնվում է բարձր միջին եկամուտ ունեցող երկրների շարքում, այնինչ հեղինակը, աշխատանքի 2.1 ենթազվիում վերլուծելով ենթակառուցվածքային ծառայությունների հասանելիության ցուցանիշները ԵԱՏՄ երկրներում, դրանք համեմատության մեջ է դրել նաև միջինից ցածր եկամուտ ունեցող երկրների ընդհանրական ցուցանիշների հետ (տես՝ աղյուսակ 3):

2. Հետազոտության 2.1 ենթազվիում ՀՀ-ում գործող կամ գործած ՊՄԳ ծրագրերը հեղինակը վերլուծել է զուտ քանական և նախատեսված ներդրումների մեծության տեսանկյունից: Աշխատանքն ավելի կշահեր, եթե հեղինակը փորձեր գնահատել այդ ծրագրերի իրականացման արդյունքում ենթակառուցվածքների և ամբողջ համակարգի կառավարման արդյունավետության մակարդակը՝ պայմանավորված այդ համակարգերում կորուստների և վթարների կայուն բարձր մակարդակով, շահագործման ոչ նպատակային մեծ ծախսերով, պետության և հասարակության հանդեպ հաշվետվողականության ցածր մակարդակով և այլն:

3. Աշխատանքի 2.3 ենթազվիում, վերլուծելով Վեոլիա ջուր ընկերության գործունեությունը 2006-2018թթ համար, հեղինակը ընկերության ջրամատակարարման ծավալների 2.1 անգամ աճը պայմանավորում է նրա աշխատանքի արտադրողականության աճով, այնինչ ջրամատակարարման ծավալների աճը հիմնականում պայմանավորված է ջրառի ծավալների մեծացմամբ, իսկ համակարգի արդյունավետության տեսանկյունից փոփոխությունը շատ աննշան է, քանի որ ջրակորուստների մակարդակը ինչպես 2006թ այնպես էլ ներկայումս տատանվում է 78-82% սահմաններում:

4. Աշխատանքի 3.1 ենթազվիում հեղինակի կողմից նշվում են ՀՀ ՊՄԳ օրենքում առկա որոշակի խնդիրներ: Ներկայացվող խնդիրների մեջ հեղինակն առանձնացնում է այն հանգամանքը, որ Օրենսդիրը առանձին չի մեկնաբանում ՊՄԳ ծրագրի կոնսորցիումի կազմում օտարերկրյա մասնակցի հանդեպ գալու հնարավորությունը: Հեղինակի այս դիտարկումից և հետագա պարզաբանումից պարզ չէ, ի վերջո ինչու՞մն է կայանում խնդիրը:

5. Ատենախոսության 2-րդ նորույթը՝ *Մշակվել է ՊՄԳ ծրագրերի կազմակերպական և ֆինանսավորման սխեմաների տեղայնացնելու ակտիվացման հիմնական չափորոշիչներն ու կառուցակարգերը՝ փարաձաշրջանային, միջհամայնքային և համայնքային (ՏՀՄ) միավորների մակարդակով*, ներկայացված է աշխատանքի 3.2 ենթազվիում: Թեև աշխատանքում հեղինակի կողմից ներկայացված են ՊՄԳ ծրագրի անհրաժեշտ ֆինանսական և իրավական չափորոշիչները, այդուհանդերձ որևէ կերպ հիմնավորված չեն այդ չափորոշիչների ընտրությունը, մասնավորապես աշխատանքից պարզ չէ թե ինչու՞ են ընտրվել հենց այդ չափորոշիչները, կոնկրետ ինչպե՞ս դրանք ներդրենք և տեղայնացնենք և վերջապես ի՞նչ խնդիրներ դրանով կլուծենք և ի՞նչ

արդյունք կատանանք: Ուստի կարծում ենք վերոնշյալ տեսքով խնդրի ներկայացումը կարող է հանդես գալ որպես առաջարկությունների փաթեթ, սակայն ոչ գիտական նորոյթ:

6. Աշխատանքում շատ են տեխնիկական բնույթի ուղղագրական սխալները:

Եզրակացություն

Ընդհանուր առմամբ, հարկ է նշել, որ ատենախոսությունն իրենից ներկայացնում է ամբողջական հետազոտական աշխատանք, վերը նշված դիտողությունները բնավ չեն նսեմացնում ներկայացված աշխատանքի արժեքը և կարող են հաշվի առնվել հեղինակի կողմից հետագա ուսումնասիրությունների ժամանակ: Աշխատանքում օգտագործված տեսական և գործնական մոտեցումները, ինչպես նաև ուսումնասիրության ընթացքում ստացված արդյունքները, գիտականորեն հիմնավորված, համոզիչ և ընդունելի են:

Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է աշխատանքի բովանդակությանը և իր մեջ ներառում է հիմնական պայմաններն ու արդյունքները: Ատենախոսության հիմնական դրույթները ներկայացված են հեղինակի թվով յոթ գիտական հրապարակումներում:

Գրո Տիգրանի Մարգարյանի՝ «Պետական-մասնավոր գործընկերության արդյունավետ մեխանիզմների ձևավորումը (ՀՀ նյութերով)» թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է ՀՀ ԲՈԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսության համար ներկայացված պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է Ը.00.02 – «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Պաշտոնական ընդդիմախոս՝
Տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

S.U. Մարտիրոսյան

S. Մարտիրոսյանի ստորագրության իսկությունը
հաստատում եմ՝

ՀՊՏՀ գիտական քարտուղար

Դարբինյան

27 մայիսի 2021թ.